

การจัดการความรู้ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
THE KNOWLEDGE MANAGEMENT OF COMMUNITY FOREST IN BAN DONG HUAY YEN, BAN
HONG DISTRICT, LAMPHUN PROVINCE

กรรวิ จินดาหลวง^๑

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธ และเพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๕ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาแบบพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็นมีการจัดตั้งคณะกรรมการในหน้าที่ในการประสานหน่วยงานราชการกับฝ่ายชุมชน เพื่อสนับสนุนในด้านความรู้และงบประมาณ โดยนำหลักการจัดการมาประยุกต์ใช้ทั้ง ๕ หลักการ คือ ๑) การวางแผน ๒) การจัดการองค์กร ๓) การบังคับบัญชา ๔) การประสานงาน ๕) การควบคุม ทำให้การจัดการมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืน ในขณะที่กระบวนการจัดการความรู้ตามหลักสัพพริสนธรรม พบว่า การจัดการความรู้ทำให้รู้ถึงเหตุและผล รู้ถึงความรู้ความสามารถของตนเองและของบุคคลที่จะนำความรู้มาช่วยในการจัดการป่าชุมชน รู้ถึงบริบทของชุมชนที่ต้องนำความรู้ไปใช้ให้ถูกกาลเวลาที่เหมาะสมอย่างคุ้มค่าพอดีประมาณ และแนวทางในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น พบว่ามีการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนทุกภาคส่วนรู้คุณค่าช่วยกันดูแลรักษาปกป้องป่าชุมชน ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างถูกวิธีตามความจำเป็นอย่างพอเพียง รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด โดยให้ความสำคัญกับคนในชุมชนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชนเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนสังคม

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ , ป่าชุมชน , บ้านดงห้วยเย็น

ABSTRACT

The Objectives of the thesis were to study the context of management of community forest in Ban Dong Huay Yen, to study the process of knowledge management based on Buddhist way of community forest and to study the protection approach of community forest in Ban Dong Huay Yen, Ban Hong District, Lamphun Province. This research is In-depth Interview. Researcher chooses 15 interviewers. This research were context about management of community forest in Ban Dong Huay Yen that managed by community forest board. They are managed and coordinate with the official governors who work with community forest to support the knowledge and budgets. The management of community forest in Ban Dong Huay Yen that applied 5 principles were 1) Planning 2) Organization management 3) Mastery 4) Coordination 5) Control. These are managing to performance that utility of community forest to sustainable. Processes of knowledge management based on Subpurisatham to manage knowledge that comprehends cause and effect

^๑ นิสิตปริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

of community forest management, aware of own ability and other people to help management of community forest, acknowledge the context of community to utility of community forest and realize to spend time reasonably to suitable. Guideline to protect community forest Ban Dong Huay Yen could be create conscience of everybody to know the value and importance of community forest, Help to protect of community forest, Using the resource in the right method and sufficient for the benefit including force the rule to strictly for exemplary to people I society.

Keyword : knowledge management , community forest , ban dong huay yen

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศน์ ทรัพยากรป่าไม้เป็นที่ย่ออาศัยของสรรพสิ่งมีชีวิตรวมทั้งมนุษย์ พืช และสัตว์อื่นๆ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมผลิตจากทรัพยากรป่าไม้เองเป็นสิ่งที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตที่เรียกว่าปัจจัย ๔ อย่าง คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ยังเป็นศูนย์รวมแหล่งเรียนรู้และยังให้ความรู้ในหลากหลายด้านทรัพยากรป่าไม้ยังทำหน้าที่สำคัญ โดยการเป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาวะที่สร้างความสมดุลได้อย่างเหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตแต่ผลจากการพัฒนาในหลายรูปแบบและหลายๆด้านมนุษย์ทำให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างมากมาประกอบกับการเพิ่มพื้นที่ของประชากรอย่างรวดเร็วส่งผลทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นจึงทำให้ผลผลิตทรัพยากรป่าไม้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของมนุษย์เกิดการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ เพื่อนำไปในด้านต่างๆทำให้พื้นที่ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วจนขาดความสมดุลของสิ่งแวดล้อมจึงเป็นภารกิจของผู้นำประเทศและโดยเฉพาะภารกิจสำคัญของกรมป่าไม้, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะต้องรักษาสมดุลในด้านทรัพยากรป่าไม้ให้ยั่งยืน กรมป่าไม้ยังมีกิจกรรมการส่งเสริมให้ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้ป่าซึ่งได้พึ่งพาและได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการปลูกป่าไม้ในพื้นที่เขตป่าไม้พร้อมร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และรักษาทรัพยากรชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้โดยสำนักจัดการป่าชุมชนได้แนวคิดและกำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชนของกรมป่าไม้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ถือปฏิบัติไปในทางเดียวกันการป่าไม้มีแผนนโยบายในเรื่องของการที่จะรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่เดิมหมายความว่าพื้นที่ใดที่ปลูกแล้วที่ยังคงมีสภาพป่าที่สมบูรณ์อยู่ก็จะเน้นในการป้องกันรักษาไว้ไม่ให้มีการบุกรุกทำลายอีกต่อไปซึ่งตรงนี้เป็นหัวใจหลักสำคัญที่จะทำการป้องกันรักษาป่าไม้ที่หลงเหลืออยู่ได้ในขณะเดียวกันของพื้นที่ที่มีการบุกรุกทำลายไปแล้วก็จะได้รับการฟื้นฟูต่อไป

ดังนั้นป่าชุมชนจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของประเพณีการอนุรักษ์ป่าของชาวบ้านเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนซึ่งเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับวัฒนธรรมการผลิตในภาคเกษตรโดยมีจารีตประเพณีและความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพื้นฐานในการจัดการระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติโดยชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาและฐานทรัพยากรดังกล่าวเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างพอเพียงและความเป็นปึกแผ่นของชุมชน

การจัดการความรู้ในป่าชุมชนนั้นเป็นกระบวนการที่เราสามารถนำเอาหลักพุทธธรรม หรือหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือการจัดการความรู้ในป่าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ

^๒ โชตก จารุกณ์, รายงาน ผลการดำเนินการโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและช้าง, (เชียงใหม่ : สำนักทรัพยากรแห่งชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒-๓๔.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔๐.”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การนำหลักของสัปปริยธรรม ๗ ประการ ได้แก่ ๑. อัมมัญญตา การรู้จักเหตุ คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสิ่ง ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องและมีหน้าที่ในการจัดการ ๒. อัตตัญญตา การรู้จักผล คือ การรู้ความหมายและความมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ซึ่งตนมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการให้บรรลุผลสำเร็จ ๓. อัตตัญญตา การรู้จักตน คือ รู้ตาม ความเป็นจริงว่า ตนมีความรู้ความสามารถความถนัดจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนา ศักยภาพตนเองให้สูงขึ้น ๔. มัตตัญญตา ความรู้ประมาณ คือ การรู้จักความพอรู้ประมาณในการบริโภครู้ประมาณ ในการใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินงานต่างๆ โดยต้องกระทำด้วยปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ๕. กาลัญญตา การรู้จักกาล คือ การรู้เวลาอันเหมาะสมรู้ว่าเวลาใดควรทำอะไร วางแผนด้านเวลาอย่างไรให้มี ประสิทธิภาพ ๖. ปริสสัญญตา การรู้จักชุมชน คือ รู้จักชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนนั้นๆ ตลอดจนรู้จักให้ เกียรติให้ความร่วมมือ ช่วยทะนุบำรุงรักษาชุมชนให้สงบเรียบร้อย ๗. ปุคคลัญญตา การรู้จักและเข้าใจความแตกต่าง ของบุคคล ในด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ทศนคติ และคุณธรรม^๓

ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็นอำเภอบ้านโฮ่งจังหวัดลำพูนเป็นป่าชุมชนที่มีมาแต่อดีตรามีปัญหาในการบุกรุก ของนายทุนและชาวบ้านบุกรุกเพื่อทำพื้นที่ทำกินรวมถึงยังไม่มีการจัดการป่าชุมชนและการจัดการความรู้ในป่า ชุมชนอย่างเป็นระบบไม่มีการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าทั้งจากหน่วยงานราชการและชุมชนจึงมีการใช้ ประโยชน์จากป่าชุมชนที่เกินความจำเป็นส่งผลกระทบต่อประชุมชนกระทบต่อระบบนิเวศคือทำให้ป่าเกิดความ เสื่อมโทรมน้ำในลำห้วยแห้งแล้งแหล่งอาหารและแหล่งสมุนไพรถูกทำลายจากไฟป่าจึงเกิดปัญหากระทบกับคนใน ชุมชนซึ่งอาศัยการดำรงชีพและการหารายได้จากป่าชุมชนรวมถึงการใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆจากป่าชุมชน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ป่าชุมชน บ้านดงห้วยเย็นอำเภอบ้านโฮ่งจังหวัดลำพูนเพื่อศึกษาถึงกระบวนการจัดการป่าชุมชนการจัดการความรู้ในป่าชุมชน ว่ามีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้การจัดการป่าชุมชนโดยใช้หลักการจัดการและการจัดการความรู้ป่าชุมชนโดยใช้ หลักการการจัดการความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเป็นไปโดยไม่ทำลายป่ารักษาและอนุรักษ์ป่าชุมชนให้คง อยู่เพื่อคนรุ่นต่อไปได้เข้าไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและจะสามารถนำผลวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการ จัดการความรู้ในป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็นอำเภอบ้านโฮ่งจังหวัดลำพูนและเป็นแนวทางในการจัดการความรู้ในป่า ชุมชนแห่งอื่นๆเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านความคิดทฤษฎีวิธีการในการจัดการความรู้ในป่าชุมชนให้เกิดเป็น สาธารณประโยชน์เกิดเป็นประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อส่วนรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบริบทเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น จังหวัดลำพูน
๒. เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการความรู้เชิงพุทธ ในป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น จังหวัดลำพูน
๓. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ป่าป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น จังหวัดลำพูน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ในด้านเนื้อหาและเอกสารดังต่อไปนี้

^๓ไมตรี สุนทรวรรณ, สัปปริยธรรมกับยุคโลกาภิวัตน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://gotoknow.org/post/๓๓๔๗๘๑> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๙].

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔๐.”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

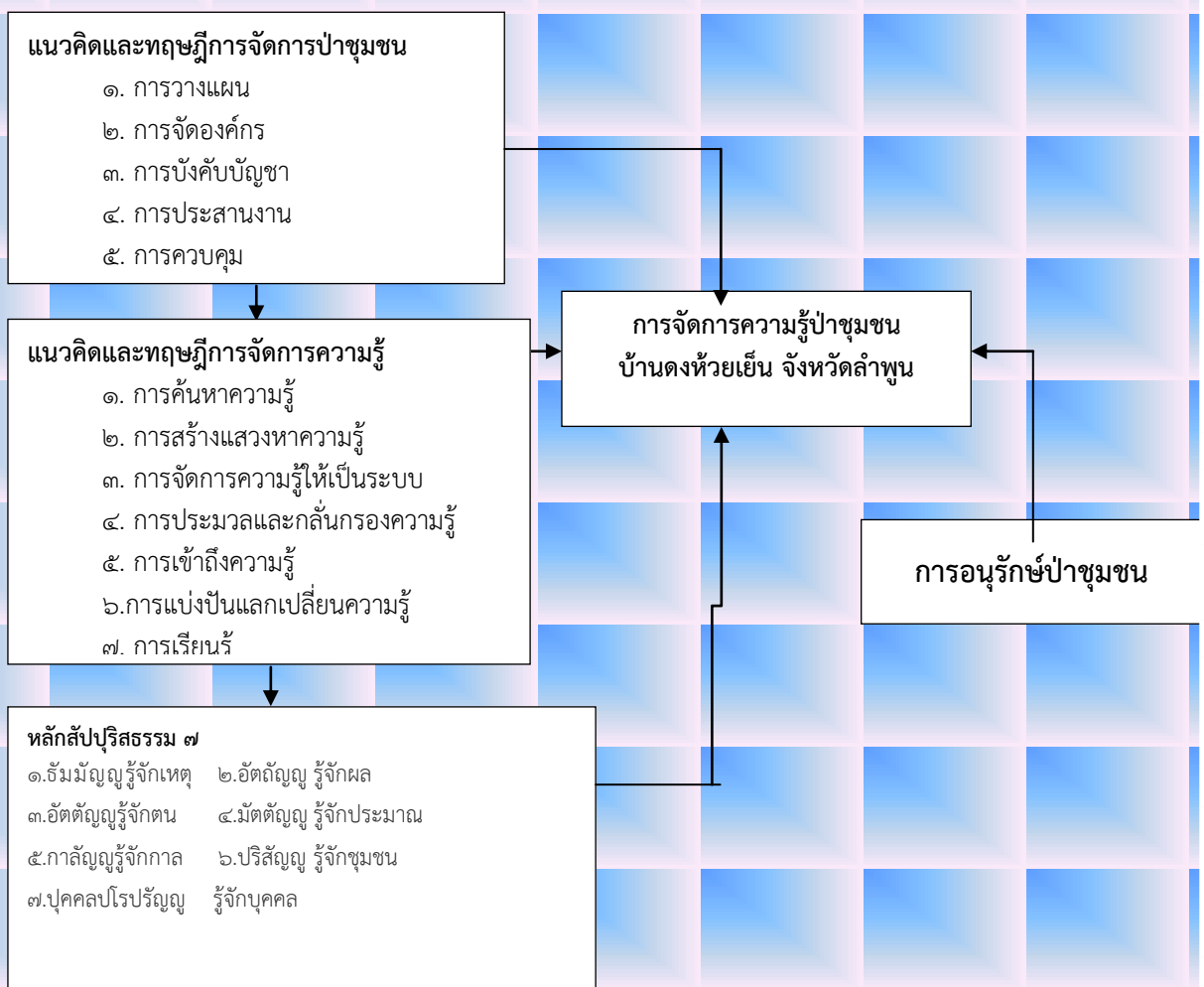
ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ หนังสือ บทความ บทวิจารณ์วิทยานิพนธ์สารนิพนธ์บทความทางวิชาการ

ศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก (In deep interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๑๕ ท่าน

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๑๕ รูป/คน

กรอบแนวความคิด

การวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ในป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ในป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) อันประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การเก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group)

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้เสียกับชุมชนบ้านดงห้วยเย็นตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน จำนวน ๑๕ รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ ประชาชน ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น จังหวัดลำพูน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) สาระสำคัญของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งเป็น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดการจัดการความรู้ในป่าชุมชน และใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการป่าชุมชน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๑๕ รูป/คน

๒) เครื่องมือที่ใช้ประกอบไปด้วย ๒.๑) ตัวผู้วิจัย ๒.๒) แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ๒.๓) เครื่องบันทึกเสียง ๒.๔) สมุดโน้ต

๓) ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

๔) ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบแล้ว มาปรับปรุงแก้ไขร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักต่อไป

สรุปผลการวิจัย

บริบทเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็นอำเภอบ้านโฮ้งจังหวัดลำพูน

๑. บริบทป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น การมีคลื่นของปราชญ์ชุมชนบ้านดงห้วยเย็นนั้นมีมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา มีน้ำไหลตลอดปีมีลำห้วยที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ได้ตลอดปี ลำห้วยจะเย็นมากจึงเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า “บ้านดงห้วยเย็น” ชื่อของป่าจึงเรียกตามชื่อหมู่บ้าน เมื่อ ๓๐ ปีก่อนป่าแห่งนี้มีการทำสัมปทานเหมืองแร่ พื้นที่แห่งนี้จึงประสบวิกฤตเป็นอย่างมากทั้งจากถูกไฟไหม้ในพื้นที่ขอสัมปทานทำเหมืองแร่ ลักลอบตัดไม้ในระหว่างการสำรวจแร่ แล้วถูกประชาชนบุกรุกจับจองที่ดินทำกิน จนกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมและส่งผลให้น้ำจากป่าซึ่งใช้เพื่อการเกษตรน้ำแห้งแล้ง แต่ด้วยเพราะความสามัคคีของชาวบ้านที่ร่วมการต่อสู้เรียกร้องกับทางราชการเพื่อนำผืนป่าแห่งนี้กลับมาเป็นของชุมชน จึงสามารถพลิกป่าแห่งนี้ให้เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง และร่วมกันจัดตั้งให้กลายเป็นป่าชุมชนขึ้นมา โดยขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้เมื่อปี พ. ศ. ๒๕๔๘

๒. ความรู้ในป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น ความรู้ในป่าชุมชนมีที่มาใน ๒ ประเด็นโดยแบ่งได้ดังนี้ ประเด็นที่ ๑ ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน หมายถึง ความรู้ที่คนในชุมชนได้มีประสบการณ์สัมผัสกับป่าชุมชน ได้แก่ ประสบการณ์ต่างๆ การทดลองการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยสัญชาตญาณ เช่น การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การป้องกันตัว การอยู่ร่วมกับป่าชุมชน ประเด็นที่ ๒ ความรู้ที่ชัดแจ้งหมายถึงความรู้ที่ถูกถ่ายทอดจากผู้อื่นด้วยการสั่งสอนเล่าประสบการณ์ และการเลียนแบบ ทำให้เกิดกระบวนการในการรักษาป่าและใช้ประโยชน์จากป่า

๓. สาเหตุที่ต้องมีการจัดการป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น สาเหตุในการจัดการป่าชุมชนมี ๒ ลักษณะคือ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔๐.”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. การจัดการป่าชุมชนโดยธรรมชาติ ซึ่งเป็นความผูกพันของชุมชนที่จะหวงแหนและดูแลรักษาป่าโดยธรรมชาติ เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของชุมชน

๒. การจัดการป่าชุมชนตามหลักการ และแนวคิดจากการจัดการเนื่องจากป่าชุมชนเป็นเรื่องสาธารณะของชุมชน จึงจำเป็นต้องดูแลและหลักการด้านการจัดการมาปรับใช้ เพื่อพัฒนาป่าชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

๔.การจัดการป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น การจัดการป่าชุมชนเป็นการจัดการด้านสาธารณะ จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนการจัดการป่าชุมชนข้อควมมีระบบกระบวนการที่เป็นรูปธรรม มีการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อการต่อยอดและพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ด้วยการจัดการป่าชุมชนนั้นสามารถนำเอาหลักการทางทฤษฎีการจัดการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการป่าชุมชนได้ดังนี้

๑. การวางแผน จำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนจะต้องมีการวางแผนกำหนดนโยบายอย่างมีส่วนร่วม

๒. การจัดการองค์กร จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งหรือกำหนดบทบาทการบริหารจัดการโดยโครงสร้างเป็นคณะกรรมการ เพื่อให้กระบวนการบริหารโครงการเป็นไปอย่างราบรื่น

๓. การบังคับบัญชา การกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆของป่าชุมชน โดยมีการตัดสินใจจากผู้นำ

๔. การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ของชุมชนที่สร้างความเข้าใจอันดีต่อป่าชุมชน

๕. การควบคุม การดูแลเอาใจใส่ต้องมีความชัดเจน และเป็นไปตามกฎระเบียบที่วางไว้

๕.ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการจัดการป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น ปัญหาหรือจุดอ่อนของการจัดการป่าชุมชน คือการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนั้นและชุมชนจะมีอุปสรรคต่อการจัดการ ความรู้ด้านการจัดการป่าชุมชน ทั้งนี้มีปัญห่อีกอย่างหนึ่งคือในเรื่องของระยะเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ และในเรื่องของงบประมาณที่ขาดแคลนอีกมากในการที่จะจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบ เพราะกิจกรรมบางอย่างต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการ รวมถึงในเรื่องของความเชื่อที่ผิดของชาวบ้านที่เชื่อต่อกันมา

กระบวนการจัดการความรู้ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

กระบวนการในการจัดการความรู้ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น มีกระบวนการในการจัดการความรู้ที่เป็นระบบตามหลักของการจัดการความรู้ คือ ๑. การค้นหาความรู้ ๒. การสร้างและแสวงหาความรู้ ๓. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ ๔. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ๕. การเข้าถึงความรู้ ๖. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ๗. การเรียนรู้

การจัดการความรู้ตามหลักสัปรีศธรรมในป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

๑) การจัดการความรู้ในป่าชุมชน ตามหลักอัมมัญญาตา ทำให้รู้ถึงสาเหตุที่ต้องมีการจัดการความรู้ในป่าชุมชน

๒) การจัดการความรู้ในป่าชุมชน ตามหลักอตัณญาตา ทำให้รู้ถึงผลของการจัดการความรู้

๓) การจัดการความรู้ในป่าชุมชนตามหลัก อัตตัญญาตา ทำให้รู้ถึงการจัดการความรู้ของแต่ละคน

๔)การจัดการความรู้ในป่าชุมชนตามหลักมัตตัญญาตา ต้องมีการใช้ความรู้ในการจัดการป่าชุมชนอย่าง

รอบคอบ

๕) การจัดการความรู้ในป่าชุมชนตามหลักการกาลัญญาตาทำให้รู้ในระยะเวลาในการนำเอาความรู้มาใช้ในการจัดการป่าชุมชนที่เหมาะสม

๖) การจัดการความรู้ในชุมชนตามหลักปรีชญญาตา ทำให้รู้ถึงความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน

๖)การจัดการความรู้ในป่าชุมชนตามหลักปุคคปัญญาตาทำให้รู้ถึงความรู้ของบุคคลในชุมชน บุคคลใดมีความรู้ความสามารถที่จะเข้ามาช่วยในการจัดการป่าชุมชน

แนวทางในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

แนวทางในการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่า การปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนป่าชุมชนให้ทุกคนตระหนักและรู้ถึงคุณค่าในการดูแลรักษาป่า เป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมถึงยังมีแนวทางในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอีกอย่างหนึ่ง คือ (1) ควรมีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน (2) ควรมีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ (3) ควรมีการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประชุมชน (4) รัฐควรสนับสนุนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

แนวทางในการจัดการป่าชุมชน พบว่า แนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริหารจัดการป่าชุมชนเป็นไปโดยชุมชน และเพื่อประโยชน์ของชุมชนถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องเน้นในเรื่องของคนในชุมชนเป็นหลักสามารถทำได้ดังนี้

๑. ต้องให้คนในชุมชนเห็นและได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม
๒. เมื่อทุกคนในชุมชนรู้คุณค่าและประโยชน์จากป่าชุมชนแล้ว การดำเนินงานในป่าชุมชนก็จะต่อเนื่องไปในเรื่องงบประมาณที่จะต้องหางบประมาณเข้ามาช่วยเหลือโดยเฉพาะจากทางราชการ
๓. ภาครัฐควรให้การส่งเสริมและการจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
๔. ในเรื่องของอำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าที่ไม่ชัดเจน ทางราชการที่เกี่ยวข้องควรทำกฎหมายกฎระเบียบต่างๆให้ชัดเจน

๖. สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่างๆ รวมทั้งได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ป่าชุมชน ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้จากการวิจัยเป็นแผนภาพ ดังนี้

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างชุมชน และสังคมไทย ๔๐.”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ล้านนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แผนภาพที่ ๒ : แผนภาพแสดงความรู้ใหม่ของการวิจัย

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔๐.”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑๒) หน่วยงานของรัฐควรมีการส่งเสริมจัดการความรู้ในป่าชุมชนอย่างเป็นระบบ และจัดให้มีกระบวนการจัดการความรู้ให้ทั่วถึงในทุกพื้นที่ที่มีป่าชุมชนตั้งอยู่

๒) ผู้นำหรือคณะกรรมการป่าชุมชนควรมีการปลูกสร้างจิตสำนึกในการรักและหวงแหนป่าชุมชน ให้ทุกคนรู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของป่าชุมชนที่ยังประโยชน์ให้คนในชุมชนและสังคมโดยรวม คนในชุมชนจะได้ช่วยการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

๓) ควรมีนโยบายที่ให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งเมื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมีมากผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติในเรื่องต่างๆก็จะมากขึ้น

๔) ควรมีการกระจายอำนาจในการจัดการป่าชุมชน ทางจากทางภาครัฐไปสู่องค์กรของชุมชนที่ดูแลป่าชุมชน รวมถึงการกระจายอำนาจของผู้นำชุมชนสู่คณะกรรมการหรือคนในชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการป่าชุมชน

๕) ภาครัฐควรมีนโยบายในการแบ่งปันเขตป่าชุมชนและเขตป่าต่างๆ ให้ชัดเพื่อง่ายต่อการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ

๖) การกำหนดแผนงานและนโยบายต่างๆในการจัดการป่าชุมชน ควรให้มีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละถิ่นที่ป่าชุมชนตั้งอยู่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) หน่วยงานของรัฐควรต้องให้ความสำคัญและมีกระบวนการในการเข้าไปให้ความรู้ในการจัดการป่าชุมชน เช่น เรื่องของการจัดการ เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมถึงการเป็นพี่เลี้ยงในการให้คำแนะนำในการดำเนินงาน และแก้ไขปัญหาต่างๆในการจัดการป่าชุมชน เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒) ต้องมีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการป่าชุมชนให้เพียงพอต่อความจำเป็นในการจัดการป่าชุมชน รวมถึงต้องสนับสนุนงบประมาณและให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆอย่างต่อเนื่อง

๓) ในการจัดการความรู้ในป่าชุมชนต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบตามหลักการ เช่น นำเข้าในระบบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อการเข้าถึงความรู้และนำความรู้ไปเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์ จะได้เข้าถึงและนำไปใช้ได้ง่ายรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

๔) ความรู้ต่างๆในป่าชุมชน ผู้นำหรือคณะกรรมการต้องมีการทบทวนสรุปองค์ความรู้ที่มีอยู่เพื่อปรับปรุงให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมถึงต้องมีการหาความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่มีอยู่เช่นการแลกเปลี่ยนความรู้ การออกไปอบรมสัมมนา การศึกษาดูงาน เป็นต้น

๕) ในการทำกิจกรรมต่างในการจัดการความรู้ป่าชุมชนต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อสร้างจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของของชุมชน เกิดความสามัคคีและร่วมกันรักหวงแหนอนุรักษ์ป่าชุมชน

๖) ความรู้ที่ได้จากคนรุ่นก่อน หรือการปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ต้องมีการสานต่อ นิทานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ฝังงมในการจัดการป่าชุมชนให้คงอยู่ต่อไปสู่คนรุ่นลูกหลาน

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔๐.”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

หนังสือ :

กิตติชัย รัตน์. ป่าชุมชนบววิธีที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร : วิชั่นมีเดีย, ๒๕๕๑.

จงเจริญ กิจสำราญกุล. การจับกุม ตรวจยึด การอายัด ตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

โชคก จารุคนธ์. รายงาน ผลการดำเนินการโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและช้าง. เชียงใหม่ : สำนักทรัพยากรแห่งชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๔๘.

ยศ สันตสมบัติ. "ป่าชุมชน : มิติหนึ่งของทางเลือกในการพัฒนา". เอกสารประกอบการประชุมเวทีชาวบ้าน, เชียงใหม่ : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๖, ๒๕๓๔.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ไมตรี สุนทรวรรณ, สัมภาษณ์กับยุคโลกาภิวัตน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://gotoknow.org/post/334781> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๙].